

2007. LXI. ÉVFOLYAM 3. SZÁM / SOPRONI ARCOK / Vinkler Bálint: Fél évszázad a város szolgálatában. Ünnepi interjú Kovács József László 75. születésnapjára

Vinkler Bálint: Fél évszázad a város szolgálatában. Ünnepi interjú Kovács József László 75. születésnapjára

Tanár Úr 1951-ben, 19 évesen hagyta el szülőföldjét, amikor egyetemre ment Budapestre. Hogyan emlékszik vissza gyermekkorára és az akkori Sopronra?

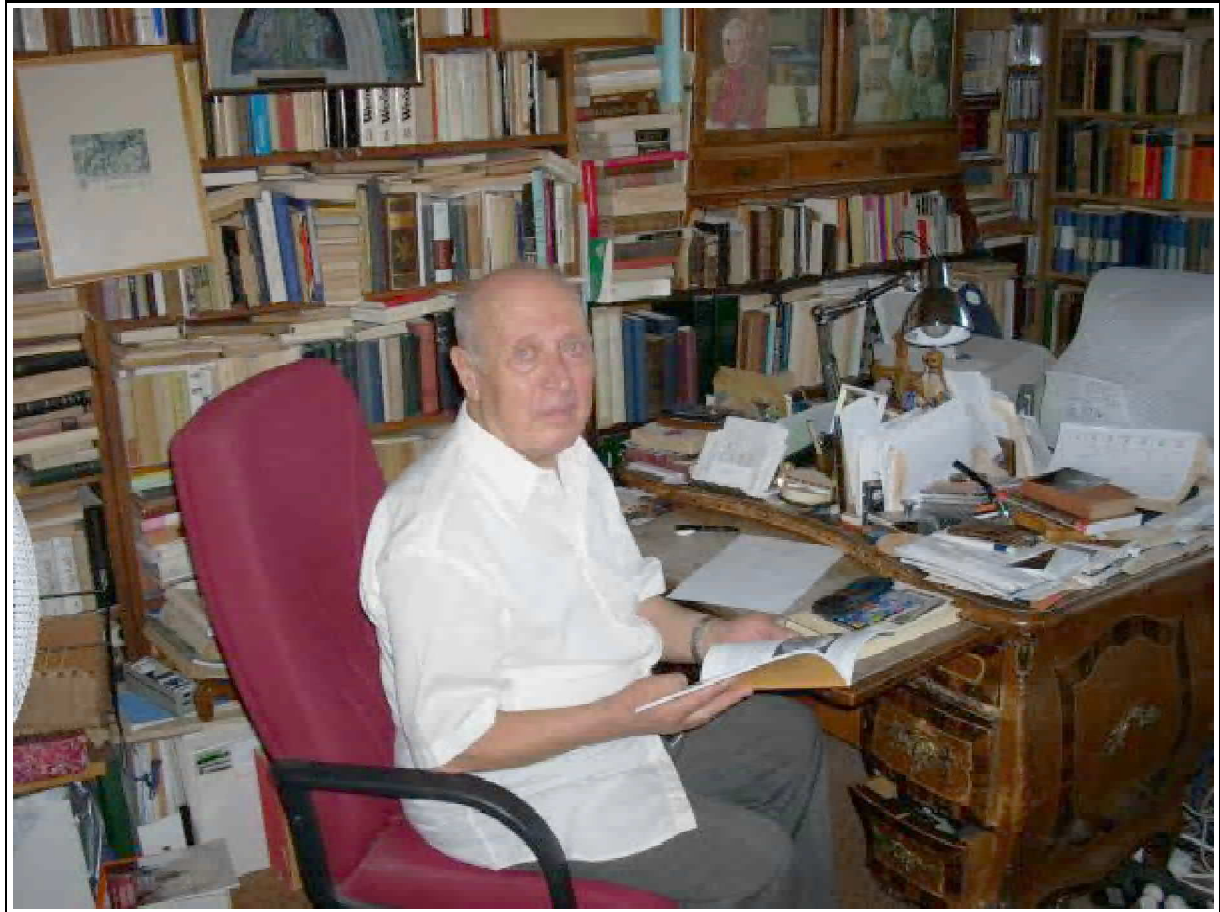
Édesanyám, Forstner Rozália, külvárosi poncichter lány volt, apám, id. Kovács József pedig Vas megyei parasztyerek, a Seltenhofer harangöntöde munkása. Amikor összeházasodtak, édesapám a legelőkelőbb soproni diákotthonban, a Szent Imre Kollégiumban lett gépházvezető, míg anyám, aki a varrónői szakmát tanulta, a Kollégium fehérműraktárában a gyerekek holmiját javítgatta. Hároméves sem voltam, amikor apám meghalt egy széngázmérgezés ellen folytatott küzdelemben. Kigyulladt a brikett a kollégium kazánházában, és az épületben már mintegy húsz gimnazista feküdt ájultan, amikor apámat odahívták. Eloltotta a tüzet, a gyerekeket is sikerült kimenekíteni, szegény apám viszont széngáz-mérgezést kapott. Ha Sopronban vagyok és a Széchenyi téren az ún. „kétágú templom” előtt megállok, akkor mindig meghatódom: az apám ott halt meg a mentőautóban másfél órás mesterséges lélegeztetés után. Koszterzitz József igazgató, írói nevén Koszter atya akkor megígérte anyámnak, hogy ha tehetséges leszek, később a bencés rend iskolájában taníttat.

A Szent Imre Kollégiumban, a Zrínyi utcában éltem a 10. életévig, 1942-ig, amikor hadikórházzá alakították a kollégiumot. Gacs János kollégiumigazgató, egyébként akkor országgyűlési képviselő, szerzett özvegy édesanyámnak, egy-két utcával odébb a külvárosban egy szerény lakást. Édesanyám kiváltotta a női szabó ipart, újra varrónő lett, engem pedig fölvettek a Szent Asztrik Bencés Gimnáziumba.

Milyen nyelven beszélt gyermekkorában?

Sopron ekkor még valóban kétnyelvű város volt. Apám beszélt valamelyest németül is, anyám pedig a poncichter dialektust beszélte. Emellett persze magyarul beszéltek. Én gyermekkoromban gyakorlatilag meg sem szólaltam németül. Az 1940-es évek elején, amikor Sopronban is megalakult a Volksbund, az anyámat iskolai barátnői rá akarták venni, hogy írasson be a Volksbund iskolájába, amire ő nem volt hajlandó. Amikor a Hitler-Jugend gyerekek nyaranta Sopronban táboroztak, a poncichterek közül sokan látták őket vendégül. Főként azután, amikor Németországot már bombázták. Anyám egyes volt osztálytársai nehezményezték is, hogy miért nem teszi ki a „V”-t az ablakba, a victoriát, a német győzelem jelképét. Olyannyira haragudtak, hogy még az ablaküveget is betörték! Így fenyegették meg: „Nu wart, Rosl, majd pejön a Hitler” – mondták vegyes kétnyelvűséggel. Amikor a német csapatok Jugoszlávia felé vonultak át Sopronon 1941-ben és 1942-ben, aki túlzottan hangosan „Sieg heil”-t

kiabált, azt mi, gyerekek, jól fenékbe szúrtuk egy biztosítótűvel, majd elszaladtunk. Ha ezt ellenállásnak lehet nevezni, akkor így ellenálltunk. Végül 1944-ben Sopront is 306 megszállták a német csapatok. Akkor éppen Kossuth Lajos születésének évfordulójára emlékeztünk a gimnáziumban. Emlékszem, amit akkor a bencéseknél tanító énektanárunk, Radó Ferenc mondott: „Gyerekek, most nagyon hangosan kell énekelni a Himnuszt, mert itt vannak a német katonák!” Minket azután hamar ki is raktak a gimnázium épületből, mert hadikórházzá alakították át azt is, éppúgy mint korábban a Szent Imre Kollégiumot.

Kovács József László dolgozószobájában, 2007 augusztusában

Hogyan kerültek el a kitelepítést?

Saját házunk nem volt, és igazolni tudtuk, hogy édesanyám azt írta be az 1941-es népszámlálásnál, hogy magyar anyanyelvű és magyar nemzetiségű. Jóllehet nem volt magyar anyanyelvű. A „Beszél-e németül?” kérdésre pedig nem válaszolt, ha jól emlékszem, valami vonalat tett oda. Én viszont 1946-ban tüntetve elkezdtem németül beszélni. Tiltakoztam az ellen, hogy az elemi iskolás osztálytársaimat kitelepítő vonatra rakták. Hangosan és feltűnően beszéltem a poncichter dialektust, amikor ez nem volt érdem! Ez a tiltakozás egyik emberi formája lehetett számomra. Nálunk a családban egyébként nem telepítettek ki senkit. Keresztapám, Forstner József postás volt, a népszámlálás idején éppen katonáskodott. Keresztanyám, Forstner Paula, bába volt, ő 307 is magyar nemzetiségűnek vallotta magát. A Márta-nővéreknél dolgozott Budapesten a Rókus kórházban. Ez eleve kijelölte számára a magyar nemzetiségi meggyőződést.

Kikre gondol vissza hálával az akkori időkből?

Mindenekelőtt két emberre. Szegények voltunk, ezért 1946-47-ben anyám ki akart venni a gimnáziumból azzal az indokkal, hogy ha apám kovácsmester volt, tanuljam ki én is a kovács szakmát. Erre osztályfőnököm, dr. Pálos Ferenc, felkereste a mi külvárosi szoba-konyhás lakásunkat, és azt mondta: „Kedves Kovácsné! Nem vette észre, hogy Jóska fia ügyetlen, nem alkalmas ipari munkára, a fejét viszont jól használja! Ha szegények, és nincs pénzük, akkor Jóskát a rend ingyen taníttatja!” Ő akadályozta meg, hogy olyan pályára kerüljek, ahol biztos kudarcra lettem volna ítélve. Másik pártfogóm Csatkai Endre – Bandi bácsi – volt, szellemi nevelőapám. Akinek nincsen élő édesapja, természetszerűen keresi azt az embert, aki könyvet ad a kezébe, aki megismerteti vele a történelmet... Még ma is őrzöm azokat a Csatkai-féle ajándék különnyomatokat, könyvecskéket, amiket nekem mint „kedves fiának, munkatársának” dedikált. Bandi bácsi a II. világháborút követően Heimler Károly utódjaként az 1955-ben újrainduló Soproni Szemle főszerkesztője lett, és az is maradt egészen 1970-ben bekövetkezett haláláig. Nála kezdtem el először a rangos tudományos folyóiratban publikálni. Ebben Mollay Károlynak is szerepe volt.

1951-ben elhagyta Sopront. Hogyan teltek az egyetemi évek?

Az ELTE-n magyar–német szakra vettek fel. Szerettem volna muzeológiára is jelentkezni, de akkoriban három szakot nem lehetett végezni. A régi századok iránti érdeklődésem azonban mindkét szakterületen megnyilvánult. A német tanszék vezetője akkoriban a nagy tehetségű, igen kiváló Turóczy-Trostler József volt, aki a háború előtt az irodalomtörténeti irányzatok közül a szellemtörténetnek volt egyik jeles képviselője. Rengeteget tanulhatott tőle az ember. Turóczinak sok nemzetközileg is ismert irodalomtörténeti tanulmánya volt. Foglalkozott akkoriban a német felvilágosodás, a romantika magyar, vagy éppen Szenczi Molnár Albert német kapcsolataival. Számomra Lenau-kutatásai voltak a legérdekesebbek. Erről írtam a szakdolgozatomat nála. Engem kért meg, hogy készülő *Lenau Magyarországon* című könyvéhez állítsam össze a magyar Lenau-fordítások jegyzékét.

A soproni helytörténetet és paleográfiát azonban Mollay Károly szerettette meg velem. Akkor jött haza a hadifogságból, és először csak mint óraadó tanított minket – egyetemi docensi címmel! Mollay tanár úr volt az a kapocs, ami engem a távoli Sopronnal abban az időben összekötött. Ő hívta föl a figyelmemet: „Jóska, tudja bizonyára, hogy újra megjelenik a Soproni Szemle. Ugye, előfizeti? Később talán maga is írhat bele.” Így is történt, s 1957 óta, ötven éve jelennek meg cikkeim a Szemlében. A másik lélekformáló professzorom Klaniczay Tibor volt, aki régi magyar irodalmat tanított nekünk, és alig tíz évvel volt idősebb nálunk. Biztatott, hogy járjak el a soproni városi levéltárba, és kutassak, mert rengeteg ott a feltáratlan irodalmi forrás, a feldolgozásra váró anyag. Kezdetben megpróbáltam az otthon töltött nyarakat fürdéssel, pihenéssel eltölteni, pedig már volt kutatási engedélyem. Egyszer egy városi történeti [308](#)séta keretében betértem másokkal együtt a levéltárba. A levéltár akkori vezetője, dr. Takáts Endre rám nézett, megismert. Majd azt mondta: „...van itt a látogatók között egy fiatalember, akinek már kutatási engedélye is van, s akit én hónapok óta hiába várok.” Ez 1953 nyarán lehetett. Attól fogva rendszeresen jártam a Soproni Levéltárba. Akkor szerettem bele a 16-17. századba, ami tulajdonképpen Lackner Kristóf korszakát jelenti. Tehát a nyugat-magyarországi későreneszánszt, illetve korabarokkot kezdtem kutatni. Erről a korról írtam kandidátusi értekezésemet is.

Miért nem tért haza az egyetem elvégzése után?

Egy várost talán jobban lehet szeretni messzebből, mint közelebbről. Tény annyi, hogy a szellemi gyűjtőpontokat valahol Budapest körül kellett keressem, de a kutatási anyagom Sopronban volt! Ma is így van, néha Szentendrén, néha Budán érzem magamban újjászületni Sopront, ha a régi házak közt járok. A nyarakat viszont otthon töltöttem. Sopron mindig az első helyen volt az életemben. Rám is igaz, amit annak idején Mollay Károly mondott Szende Katalinnak 1993-ban a 80. születésnapján: „Én ma is minden nap Sopronban vagyok...”

Tanár Úr munkásságának több fejezete Ráckevéhez és Budaörshez fűződik. Mi köti a „választott szülőföldjeihez”?

Ahol én vagyok, annak a helységnek mindig megpróbálom átélni a szellemét is. Ez Ráckevén abban nyilvánult meg, hogy amikor ott voltam tanár, fölfedeztem Savoyai Jenő pusztaságba épített álmkastélyát, amit az utókor hagyott csaknem a semmibe veszni. Én, mint Csatkai Endre tanítványa, a Ráckevői Hazafias Népfőnt gyűlésein elkezdtem magyarázni, hogy „Lunacsarszkij megmondta: a proletariátusnak joga van az oszlopokhoz”. Egyébként ez volt az egyetlen fórum, ahol el lehetett érni valamit, ha úgy tetszik, éppen okos beszéddel. A kastélyt egyébként a helyi tsz. raktárhelyiségnek használta; itt volt a mentőállomás és hasonlók. Hosszú „agitációs munka” eredményeképpen sikerült néhány más értelmiséggel együtt elérni, hogy kiköltözzenek onnan, és megalakítottuk a Járásai Műemléki Bizottságot. A helyi hatóságok megpuhításával 1962-re sikerült elérni, hogy a kastélyban múzeumot nyithassunk – ekkor volt Savoyai Jenő születésének 300. évfordulója, amire akkor rajtam kívül senki sem hívta fel a figyelmet. Számomra a megnyitó ünnepség főhajtás volt a múlt nagyjai előtt. Hamarosan Csatkai Endre is eljött Sopronból; később is támogatott, mindenfelé terjesztve az intézmény jó hírnevét.

Ami Budaörsöt illeti, itt sikerült lakást szerezni, amikor a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolára kerültünk a feleségemmel. Szomorúan tapasztaltuk, hogy a kitelepítés következtében mennyire magukba zárkóztak az emberek. Alig mertek megszólalni németül. Akkor már létezett Budaörsön egy tájház. Ez olyan volt, mint a tájházak általában: egy szoba, ahol ki vannak téve a helyi használati tárgyak, mellette egy konyha. Én megpróbáltam valamiféle tudományos központot formálni belőle. Igazgatóságom idején megindult a budaörsi kiadványok sorozata, ami eddig elért öt kötetet. Már a második kötettől kétnyelvű a sorozat. Ez a *Regélő Múlt*, németül *Erzählte Vergangenheit*, amiből egy kötet a kitelepítésről, egy kötet a Kőhegyi kápolna történetéről szól. Tavaly, amikor nyugdíjba **309**mentem a múzeumból, elkezdtük sajtó alá rendezni Franz Riedl, az 1930-as évek jeles kutatójának a „Heimatchuch”-ját, fiának, Riedl Norbertnek a segítségével. Budaörsön egy egyszemélyes intézményt vettem át; akkor csak egy teremőr volt mellettem. Mára már szakavatott, öt-hat fős csapattal működik az intézmény.

Hogyan tudta kutatni Sopront, amikor már nem élt Sopronban?

Csupán aspiráns koromban, 1967–1971-ig alakult úgy az életem, hogy teljes egészében, minden kötöttségtől felmentve egyedül Sopronnal foglalkozhattam. Azelőtt és azután csak a tanári munka mellett tettem ezt meg. A soproni Liszt Ferenc Múzeumnak volt egy vendégszobája, ahol fillérekért lehetett megszállni. Reggel 9 órakor megérkeztem a levéltárba, délben a városházán ettem az üzemi konyhán, majd egy óra körül visszaültem és háromig, négyig a levéltárban kutattam, ahonnan szinte utolsóként kellett kitessékelni. Amikor Ráckevén, majd Zsámbékon teljes munkaidőben dolgoztam, erre csak nyáron nyílt alkalom. Szállásról már akkor is gondoskodnom kellett, mert anyám halála után a lakást átengedtem a Forstner családnak. A város vezetése bölcsen döntene, ha fenntartana egy szobát a város múltjával foglalkozó tudósok, kutatók számára. Ma is igaz ugyanis Petőfi megállapítása, hogy „a tudósok mind szegények”.

Miért éppen Lackner Kristóf volt az, akivel a legtöbbet foglalkozott?

Lackner alakja számomra azért rendkívül érdekes, mert személyében megjelenik a korszakra jellemző peregrináló diák és tudós alakja. Ez engem Szepsi Csombor Márton esetében is vonzott, amikor kisdoktori értekezésem témájául választottam. Ez motivált akkor is, amikor Szenczi Molnár Albebről írtam két tanulmányt. A reformációval válik szellemi szükségletté a külföldi tanulmányút. Ezek a nyugati egyetemekre vándorló diákok gyakran egy inggel és néhány forinttal vagy néhány császári arannyal a zsebükben éveket tudtak eltölteni külföldön. Ez az állhatatosság, a tudományok ilyen

mértékű szeretete mindig magával ragadott. Lackner esetében kicsit más a helyzet, mert neki jobb volt az anyagi háttere. Az apja gazdag ötvösmester volt, így nyilván többet engedhetett meg magának. Az viszont mindenképpen kitartó igyekezetre vall, hogy Páduában megszerezte a jogtudományok doktora címet, és hazatérve olaszos műveltséget honosított meg Sopron szellemi életében. Sopron művelődéstörténetében mindig is kulcsfontosságú szerepet töltek be a peregrinusok, már a reformáció előtt is, hiszen mindenkor a külföld legfrissebb szellemi áramlatait hozták haza. Lackner az olaszos műveltséget, az Accademia della Crusca szellemét, az igényes késő-reneszánsz kultúrát igyekszik terjeszteni az általa alapított Tudós Társaságban. Élete vége felé a soproni fiatalság Itália helyett Németországba kezd járni, s akkorra már a német nyelvű társaságok is kifejtik a maguk hatását Sopronban. A Lackner-féle Tudós Társaság történetének német szakaszáról *Ti vagytok a város világoossága* címmel írtam két évvel ezelőtt a Szemlében. A reformáció új utakat nyitott meg a vándortudósok számára: Prága, Krakkó és Bécs után a protestáns Németországba. Az első soproni evangélikus németországi peregrinusok nevét megőrizte Faut Márk által kiadott krónikája. Divatban volt továbbra is az itáliai tanulmányút, bár a szellemi pártfogók és az anyagi segítők erről igyekeztek lebeszélni a 310diákokat. Félték attól, hogy Itáliában katolikussá lesznek! Megmaradt a lengyelországi, sziléziai peregrináció is az ottani német gimnáziumokba. Ekkor Sopronban még nem működött „illustre gymnasium”, ahol teológiát is oktatnak, s ahonnan közvetlenül lehetne menni egy külföldi egyetemre. Ezért gyakori a középiskolai peregrináció. Lackner Grazba, a rendi gimnáziumba kényszerült, viszont az utána következő nemzedék már arra törekedett, hogy a boroszlói evangélikus Erzsébet Gimnáziumban szerezzen képesítést. Ilyen Wilhelm Artner, aki visszatért Sopronba, majd utódja lett Lacknernek a polgármesterségben és a Tudós Társaság vezetésében. Amikor az 1620-as években Lackner eléri, hogy az „illustre gymnasium” Sopronban is megalakuljon – császári engedéllyel –, attól kezdve már alig van külföldre járó soproni gimnazista, mert egyenesen mehet mindenki Wittenbergbe, Jénába, Weimarba. A soproni Líceumban végzett Kis Jánosék nemzedéke Jénában Schillert hallgat, vagy Goethével barátkozik, mint Bredetzky Sámuel. Bredetzky élete is érdekes: Jénából visszatér Sopronba tanárnak, majd Bécsben helyezkedik el evangélikus lelkészként, és később elhívják Galíciába, ahol Lemberg (Lviv) evangélikus püspöke lesz.

Mi az a vezérfonal, amire felfűzhetők a soproni témájú tanulmányai, publikációi?

Az idővel egyre táguló látókör, és az ember keze ügyébe akadó újabb és újabb források jelölik ki az új feladatokat. Fiatalságom idején Lacknerrel foglalkoztam sokat, azután felfigyeltem a Tudós Társaságra. Majd egyre inkább az kezdett érdekelni, hogy mennyiben járultak hozzá a Nyugat-Dunántúlon élő, kezdetben protestáns, később már az ellenreformáció híveinek számító Batthyányak, Nádasdyak, majd a kizárólag katolikus Esterházyak a Sopron megyei szellemi élet és kultúra fejlődéséhez. A szellemi irányzatok nemcsak egy városban élnek, hanem egy egész régióban. Nehéz lett volna egyetlen személyre koncentrálni, mert Sopron esetében korszakokban kell gondolkodni. Sopronnak van egy sajátos reneszánsz korszaka, egy sajátos barokk korszaka, ami aztán átível a késő barokkba. Valahol az 1790-es éveknél áll meg a folyamat, amikor már nem csak tudós társaságok irányítják a szellemi életet. Különösen érdekes egy fél évezred távlatából a tudománnyal és művészetekkel foglalkozó egyesületek története, amelyekről megállapítható, hogy az egyik eltűnésével azonnal jelentkezik egy másik. A középkortól napjainkig tehát bizonyos folytonosság figyelhető meg. A középkorban a katolikus Nagy Testvérület, a reformáció kezdetén a Belső Tanács, 1604-től 1674-ig pedig Lackner Tudós Társasága kap vezető szerepet. Amikor az ellenreformáció miatt látszólag megszűnik a Tudós Társaság, akkor többek között a Városi Céllövő Egyesületbe tömörülve gyűlnék össze az evangélikus patriciusok. A 18. századtól pedig a botanika és az orvostudomány jegyében működik együtt a város evangélikus értelmisége. Nem véletlen, hogy Bél Mátyásnak a „Notitia Hungariae” Sopron megyei köteténél Deccard János Kristóf soproni botanikus, evangélikus líceumi tanár volt a fő segítsége. A nemrég felbukkant könyvtárjegyzékéből az is pontosan kiderül, hogy mi volt az az anyag, amivel Bél Mátyásnak segített. A különböző tudós társaságok és egyesületek kora 1790-ig

tart, amikor is az evangélikus líceumi ifjúság művelte az irodalmat, méghozzá több nyelven is: latinul, németül, magyarul.

311 Az 1660-as, 70-es években kezd fokozatosan megjelenni Sopronban a latin és a német mellett a magyar irodalom is. A soproni illetőségű Wittnyédy István másolta le ifj. Zrínyi Miklós hadtörténeti és politikai munkáit. Kulcsár Péter hitelesen bebizonyította, hogy a Bónis-kódex, amiben a legrégebb katonai és politikai iratok találhatók, Wittnyédynek a másolata. Tehát Sopron egy időben mutatott latin, német és magyar, rövid ideig pedig olasz vonatkozású kulturális érdeklődést. A protestantizmussal szembeesülő irányzatként párhuzamosan élt a jezsuita ellenreformáció eszméisége is. Itt fontos szempont volt a környék főnemeseinek a felekezeti hovatartozása. Míg a Nádasdyak a 16. század folyamán végig evangélikusok, a Nádasdy településeken protestáns prédikátorok, iskolák, nyomdák működnek. Majd amikor Nádasdy Ferenc Esterházy Miklós hatására áttért a katolikus vallásra, jobbágyok tízezrei tértek át a katolikus hitre – a kegyúri jog következtében. Sopronban 1636-tól működtek jezsuiták, akiket Esterházy Miklós nádor telepített be Sopronba a város nagy sérelmére. 1636-tól az 1770-es megszűnésükig, a jezsuitáknak Sopronban legalább száz olyan papjuk volt, akik valamifajta tudományos tevékenységet folytattak akár latinul, akár németül, vagy éppenséggel magyarul, erről sem szabad megfeledkezni. Bertalanfy Pál például földrajzi könyveket írt, Szabó István Pázmány szellemében készített művészi igénnyel prédikációkat, s ezeket a soproni Rennauer Nyomda adta ki, immár magyar nyelven.

Számomra meglepő, hogy az egyháztörténészekkel ellentétben „harag és részrehajlás nélkül” tud véleményt formálni felekezeti kérdésekben. Hogyan maradhat semleges, a reformáció-ellenreformáció korát vizsgálva egy katolikus vallását tudatosan vállaló tudós?

Nálam a tudomány nem azonos a világnézettel. Nem azonos azzal, hogy én hívó katolikus keresztény vagyok. Hiszen Lackner Kristóf, a hazai humanizmus egyik legjelesebb lutheránus képviselője is elég bölcs volt ahhoz, hogy az ellenreformáció fő pártolójával, az imént említett Esterházy Miklós náddal közösen hozzon létre egy Mértékletességi Egyesületet a részegeskedés visszaszorítására. A vallás és a tudomány különben sem függhet össze. A teljességet kell nézni, illetve azokat a területeket, ahol a különböző tudományágak és világnézeti kérdések találkoznak.

2004-ben a Lackner monográfia második kiadásának első számozott példányát feleségének, Paulovits Teréznek dedikálta. Mit jelent számára a felesége?

Azt tudom mondani, hogy mindent! Összetartozunk csaknem ötven éve, két szép gyermekünk van: Zsolt és Hajni. Fő örömünk a két szép unokánk: Laura és Enikő. Feleségem ugyancsak végez tudományos munkát, közösen írt könyvünk is van a ráckevei vízimolnár-céh történetéről, ami két évvel ezelőtt jelent meg. A feleségem mindenkor támaszom a tudományos munkában; nem kívánja, hogy aprópénzekért szaladjak. Mindenkor foglalkozhattam azzal, amivel akartam, soha nem mondta, hogy ne vegyek magamnak könyvet. Ott, ahol most ülsz, látod, mennyi könyv vesz körül, talán még több is, mint kellene.

312 *Milyen gyakran fordul meg Sopronban, vannak-e itt barátai?*

Számos barátom van; sajnos fogyatkozó számban. Akivel most is rendszeresen tartom a kapcsolatot, az Sarkady Sándor, irodalomszervező, költő és műfordító. Szinte ötven éve a barátom; még nem voltam házas, amikor összebarátkozunk. Szívesen találkozom Verő József akadémikussal, Domonkos Ottó tudós nyugalmazott múzeum-igazgatóval, valamint fiatal levéltáros és városi könyvtáros barátaimmal is. Sopronban sajnos már ritkábban tudok megfordulni. Ennek egyrészt az az oka, hogy nincsen egy olyan „tudományos férőhely”, ahol az ember egy-két hétig kis pénzből kutathatna. Mégis tudok elegendő mértékben Sopronnal foglalkozni. Mindez Pesten is lehetséges, mert az Evangélikus Országos

Levéltárban és az Országos Széchényi Könyvtárban számos Sopronból elhurcolt anyagot őriznek. Egy Literáti Nemes Sámuel nevű, magát tudósnek álcázó antikvárius 1841-ben Gamauf Gottlieb soproni evangélikus lelkész özvegyét és a történetíró hagyatékát olyan alaposan kirabolta, hogy rengeteg iratanyag került Sopronból Budapestre az említett levéltárakba. A Gamauf által összegyűjtött történeti források, sőt magának a kéziratban ránk maradt történeti munkájának néhány kötete is így került számomra elérhető közelségbe. Jelenleg egy Wohlmuth János nevű evangélikus „dirigens chori”-nak, azaz karnagynak a naplóján dolgozom osztrák kollegákkal együtt. Wohlmuth 20 éven keresztül vezette diáriumát; 1685-től 1705-ig leírt minden keresztelőt, minden zenedarabot, amit előadott. Nagyon reménykedem, hogy valamelyik közgyűjteményből, vagy éppen a ruszti Wohlmuth-anyag maradékából előkerül naplójának második kötete is, mert azt tudjuk, hogy csak az 1720-as évek közepén halt meg. Így 40 évnek az eseményeit, szívdobbanásait látnánk együtt. Egyébként az Evangélikus Országos Levéltárban bukkantam rá a Sopronból elhurcolt iratok közt egy Giwitzer nevű határcsősznek a naplójára is.

Tehát akkor ezek a naplók fontos forrástípust jelentenek Sopron múltjának megismerésében?

Ezek a parasztkrónikák, amelyeket egyszerűbb emberek vezettek, egy más, de ugyanakkor szintén nagyon fontos vetületét világítják meg a kor eseményeinek. Ráadásul ezek a naplók jelképesen összefonódnak, mint ahogy a soproni tudományművelő társaságok működése is. Az első krónikát az 1610-es évekig terjedő eseményekről Faut Márk és Klein Menyhért vetette papírra. Ezt 1995-ben egy bilingvis kiadás formájában sikerült megjelentetnünk a Soproni és a Kismartoni Levéltár közös kiadásában. A Faut és Klein krónika megírását követően születnek meg a két Payr-nak, Mihálynak és Györgynek a naplói az 1600-as évek közepéig. A Payr-krónikát 1942-ben adta ki Heimler Károly. A Payr-krónikát követi a Csányi-napló, amit a 19. században szintén kiadtak, s ehhez társulnak azok a 17. század végi Wohlmuth és Giwitzer féle naplók, amiket viszont még ki szeretnék adni. A Wohlmuth-anyag kiadását szerencsére a Burgenlandi Tartományi Kormány elvállalta; csak erőm legyen hozzá és bírjam a szememmel. Giwitzer egy nehéz kézzel író evangélikus csősz, aki pontosan feljegyezte, hogy kik a megtévedt lányok Sopronban, és sokszor még a gyermeküket is elteszik láb alól. Ha rájönnek erre, lefejezik őket. Sötét és nyomasztó társadalom ez, ahol a külvárosi cselédlányt büntetik, nem a gazdáját, akinek teljességgel kiszolgáltattot.

313 *Mivel foglalkozik jelenleg és melyek a tervei?*

Erre a kérdésre részben már válaszoltam. Fontos a két krónika, de fontos Szabó István jezsuita atya soproni működése is. Ami legalább ennyire izgalmas számomra, az a Sopronnal kapcsolatos kutatásból kinőtt területem: Batthyány Ferenc és Poppel Éva szerelmi levelezése, amit szintén ki kellene adnom. Ez kb. 150 levél publikálását jelentené. Azután a szálakat sok helyen el kellene varrni. Meg kellene írnom a nyugat-dunántúli szellemi központoknak a teljes elemzését, valahol a 16. századtól a 18. század végéig. Attól félek, hogy sok mindent nem tudok már befejezni, egyszerűen kevés az idő. Ha ezeket a terveket sikerül még megvalósítani, akkor azt mondom: nem éltem hiába. Az eredmények összegzése azért részben már megtörtént. Balogh Andrással és Komáromi Sándorral a *Fejezetek a magyarországi német irodalom történetéből* című monográfiát 2002-ben jelentettük meg. Ennek a hazai német irodalomtörténetnek a terjedelme csaknem 450 oldal. Kizárólag Sopronra vonatkozik a másik könyvem, a *Soproni Parnasszus*, ami Ödenburg/Sopron kétnyelvű irodalmát tárgyalja a kezdetektől napjainkig. Ez is a Lucidus kiadó gondozásában jelent meg 2003-ban. Még meg kell említeni, hogy 15 éve járok a „Szalónaki beszélgetések” (Schlaininger Gespräche) című konferenciasorozatra, ahol az itt egykor birtokos Batthyány család történetének egy-egy fejezetét, és a Nyugat-Dunántúl egy-egy területét járjuk körül. Ha úgy alakul, akkor még Horváth Iván professzor doktori iskolás hallgatóinak tanítok német és magyar kéziratot olvasni. Ez nagyon fontos, hiszen az utánunk jövő nemzedéknek is meg kell tanulnia a paleográfiát. Tehát összegzés már van, további tervek is vannak, csak erőt és egészséget adjon hozzá a